

Рекомендації
Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та
інформаційної політики за результатами виїзного засідання на тему:
«Реалізація гуманітарно-культурних політик в умовах війни і
поствоєнного часу: регіональні моделі, їх множинність і
трансформації»

За результатами обговорення питань порядку денного виїзного засідання, зокрема питання адаптації сфери культури до умов воєнного стану та її розвитку у повоєнний період, створення центрів культурних послуг як нової моделі надання культурних та супутніх гуманітарних послуг в умовах значних людських та інфраструктурних втрат і руйнувань, необхідності підтримки культурних ініціатив та проєктів, які спрямовані на збереження і розвиток національної ідентичності в умовах війни, збереження культурної спадщини, Комітет Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики рекомендує:

1) Кабінету Міністрів України, Міністерству культури та стратегічних комунікацій України:

- вдосконалити нормативну базу щодо створення та функціонування центрів культурних послуг (ЦКП);

- затвердити мінімальні стандарти надання культурних послуг населенню та формування достатнього для базового набору культурних послуг матеріально-технічного забезпечення закладів культури, розробити примірні штатні розписи, передбачивши в них посади, які відповідають сучасним потребам, та структури центрів культурних послуг;

2) Київській міській, обласним державним адміністраціям, органам місцевого самоврядування:

- на підставі аналізу потреб жителів територіальної громади/суміжних територіальних громад визначити, які саме культурні послуги надаватимуться в ЦКП, забезпечити доступність інфраструктури, належне матеріально-технічне, фінансове та кадрове забезпечення;

- активізувати діяльність ЦКП у напрямку дослідження й охорони нематеріальної культурної спадщини, посилити їх роль як осередків розвитку культури та креативних індустрій в громаді, платформи з формування місцевого економічного розвитку, простору культурного діалогу (літні відпочинкові зони), забезпечити ЦКП укриттями та створити мистецькі простори в укриттях;

- здійснити заходи з відновлення пошкоджених/зруйнованих закладів культури, приведення матеріально-технічної бази установ культури до сучасних потреб;

- забезпечити, в тому числі за рахунок залученої донорської допомоги, релоковані заклади культури приміщеннями, матеріально-технічною базою для проведення ними основної діяльності, а музейні заклади – приміщеннями для довготривалого збереження фондів; працівників закладів культури – житловими умовами, а за потреби викладачів та учнів – технічними засобами (ноутбуками), що дозволить зберегти і розвинути кадровий потенціал галузі культури для подальшого відновлення роботи на деокупованих територіях;

3) Міністерству культури та стратегічних комунікацій України, Українському культурному фонду розширити різноманіття національних грантових можливостей і грантових можливостей Українського культурного фонду, проводити інформаційні кампанії з залучення міжнародних грантових можливостей, що сприятиме розвитку та відновленню сфери культури і креативних індустрій у повоєнний час;

4) органам місцевого самоврядування збільшити частку фінансування (з місцевих бюджетів) на розвиток галузі культури, підвищення рівня якості надання культурних послуг, поповнення/оновлення бібліотечних фондів, модернізацію фондосховищ та облаштування додаткових площ з метою створення належних умов зберігання музейних предметів, придбання спеціального обладнання для оцифрування колекцій, архівних документів тощо, створення безбар'єрних просторів у закладах культури і мистецтва;

5) Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики:

- спільно з Міністерством культури та стратегічних комунікацій України та із залученням допомоги міжнародних організацій організувати проведення:

форуму з територіальними громадами з обміну досвідом щодо організації роботи центрів культурних послуг, особливо там, де вони працюють разом з молодіжними центрами;

музейного форуму щодо вирішення викликів у музейній сфері, як важливої передумови перетворення музеїв на сучасні актуальні інституції;

- на базі підкомітету з питань розвитку гуманітарної сфери в умовах децентралізації утворити робочу групу з питань ефективного переформатування базової мережі закладів культури, її адаптації до сучасних умов, викликів та потреб населення громад;

- враховуючи важливе значення з'їзду монархів європейських держав 1429 року, який проходив у місті Луцьку і став знаковою подією європейської історії, заклав основи проведення зустрічей лідерів держав Європи, став вагомою віхою у дипломатії та міжнародному праві, ініціювати прийняття Постанови Верховної Ради України про відзначення 600-річчя першого з'їзду монархів європейських держав у Луцьку;

б) Міністерству фінансів, Міністерству культури та стратегічних комунікацій України включити пам'ятку архітектури національного значення «Замок Радзівіллів» (Олицький замок) до об'єктів, роботи з реставрації яких здійснюватимуться під егідою національного проєкту «Велика реставрація» із залученням коштів субвенції з державного місцевим бюджетам в рамках

програми «Велике будівництво», внівши відповідні зміни до нормативно-правових актів;

7) Міністерству культури та стратегічних комунікацій України опрацювати питання:

- створення музейного депозитарію;
- розширення переліку платних послуг, які можуть надаватися музейними закладами, інших змін до законодавства, які дозволять музеям та іншим закладам культури залучати додаткове фінансування на здійснення своєї статутної діяльності;

8) Кабінету Міністрів України, Міністерству культури та стратегічних комунікацій України:

- забезпечити внесення на розгляд Верховної Ради України законопроектів щодо запровадження системи субвенцій і дотацій з державного бюджету місцевим бюджетам на галузь культури, зокрема на створення багатофункціональних центрів культурних послуг;
- забезпечити внесення на розгляд Верховної Ради України проекту Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо меценатської діяльності у сфері культури;
- опрацювати питання запровадження механізму співфінансування закладів культури з державного та місцевих бюджетів;

9) Міністерству культури та стратегічних комунікацій України, Міністерству з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України:

- опрацювати питання створення кадрового резерву фахівців та адміністративних працівників для роботи в усіх типах закладів культури на деокупованих територіях, запровадження пакету пільг і пропозицій з вирішення соціально-побутових питань з метою мотивації та залучення фахівців до роботи на цих територіях;
- спільно з Мінфіном для збереження кадрового потенціалу у сфері культури опрацювати питання підвищення посадових окладів працівникам культури на **деокупованих територіях**, зокрема шляхом внесення змін до:

постанови Кабінету Міністрів України «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» від 30.08.2002 р. № 1298: «під час встановлення граничних розмірів посадових окладів працівників культури на деокупованих територіях, посадові оклади застосовуються з додатковим коефіцієнтом для керівників, їх заступників 1,5-2, інших працівників – 1,25-1,5»;

наказу Міністерства культури та інформаційної політики України «Про впорядкування умов оплати праці працівників культури на основі Єдиної тарифної сітки» від 18.10.2005 р. № 745: «працівникам установ, закладів, організацій культури, що працюють на деокупованих територіях (територіях активних та можливих бойових дій), може при визначенні максимальних розмірів посадових окладів (ставок заробітної плати, тарифних ставок) застосовуватися додатковий коефіцієнт для керівників, їх заступників 1,5-2, інших працівників – 1,25-1,5»;

- спільно з Мінфіном опрацювати питання внесення змін до показників віднесення бюджетних установ, закладів та організацій культури до відповідних груп за оплатою праці керівних працівників, зазначених у додатках 7-10 до наказу Міністерства культури України від 18.10.2005 р. № 745, з метою врахування умов воєнного стану та впливу війни на можливості повноцінного функціонування закладів культури та надання ними культурних послуг, зокрема областей, територіальні громади яких входять до Переліку, затвердженого наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22.12.2022 р. № 309;

- опрацювати питання запровадження державних цільових програм щодо формування бібліотечних фондів і музейних колекцій та актуальних тематико-експозиційних планів під час відновлення музейних експозицій в закладах на деокупованих територіях;

10) Кабінету Міністрів України, Міністерству культури та стратегічних комунікацій України, НБУ, Мінфіну опрацювати питання внесення змін до державної програми іпотечного кредитування житла «ЄОселя» з метою віднесення співробітників державних та комунальних закладів культури до пільгових категорій громадян;

11) Кабінету Міністрів України на державному рівні забезпечити здійснення заходів зі збереження, реставрації та відновлення пошкодженої внаслідок воєнних дій культурної спадщини, зокрема:

- впровадити державні програми щодо збереження та відновлення культурної спадщини із визначенням шляхів залучення коштів для проведення комплексних протиаварійних, консерваційних і ремонтно-реставраційних, відновлювальних робіт на пам'ятках культурної спадщини, а також програми з ремонту та відновлення пошкоджених культурних об'єктів за участі міжнародних організацій та донорів, зокрема:

обласним державним адміністраціям, органам місцевого самоврядування визначити на місцевому рівні перелік пріоритетних об'єктів культури і пам'яток культурної спадщини, які потребують першочергового відновлення або проведення протиаварійних та консерваційних робіт;

Міністерству культури та стратегічних комунікацій України на підставі цих місцевих переліків (зазначених у попередньому абзаці) сформувати Єдиний перелік пріоритетних об'єктів відновлення закладів культури та пам'яток культурної спадщини, які потребують першочергового відновлення або протиаварійних та консерваційних робіт;

Кабінету Міністрів України, враховуючи зазначений перелік, розробити та затвердити державну програму відновлення закладів культури та збереження об'єктів культурної спадщини, передбачити в програмі виділення коштів з державного бюджету та можливість фінансування за рахунок позабюджетних коштів на умовах співфінансування для проведення першочергових заходів;

- включити заходи з відновлення закладів культури та збереження об'єктів культурної спадщини до гуманітарних програм та Плану відновлення України, передбачивши:

міжнародні підходи до збереження й управління культурною спадщиною

для сталого розвитку, сприяння згуртованості українського суспільства на національному та місцевому рівнях;

врахування візії державної меморативної політики та політики національної пам'яті Українського народу;

збереження автентичності місця та традиційного характеру територій, зокрема там, де об'єкти нерухомої культурної спадщини були навмисно зруйновані, від будь-якого тимчасового чи постійного будівництва, окрім відновлення пошкоджених будівель;

включення пошкоджених об'єктів культурної спадщини до програм аварійного ремонту, особливо будівель, які можуть слугувати притулком для внутрішньо переміщених осіб, використовуючи відповідні методи (автентичні матеріали та техніки) для реставрації; також враховувати пріоритетність реставрації або відбудови пошкодженої або зруйнованої культурної спадщини, яка є житлом;

- Міністерству культури та стратегічних комунікацій України опрацювати питання формування експертної групи з фахівців у галузі реставрації, історії та архітектури для створення методичних рекомендацій у відновленні пошкоджених внаслідок воєнних дій історичних ареалів історичних населених міст, залучення міжнародних експертів і використання їхнього досвіду;

- Кабінету Міністрів України, Міністерству культури та стратегічних комунікацій України, Міністерству розвитку громад та територій України внести зміни до:

Порядку проведення окремих видів робіт на об'єктах культурної спадщини в умовах воєнного стану (постанова Кабінету Міністрів України від 15.11.2022 № 1342), які дозволять спростити процедури проведення консерваційно-реставраційних робіт на пам'ятках культурної спадщини, що зазнали пошкоджень від збройної агресії РФ, без значного втручання в пам'ятку, та внести відповідні зміни до ДБНів із реставраційних робіт. Зазначене прискорить консервацію пам'яток та сприятиме залученню позабюджетних коштів (коштів міжнародних донорів), наприклад, на встановлення вікон, розроблення науково-проектної документації, проведення протиаварійних робіт, які не призведуть до зміни пам'ятки, а сприятимуть її збереженню;

постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення дозвільних та реєстраційних процедур у будівництві в умовах воєнного стану» від 24.06.2022 р. № 722 з метою її узгодження з вимогами Закону України «Про охорону культурної спадщини» щодо неможливості набуття суб'єктом господарювання права на провадження будь-яких дій щодо здійснення господарської діяльності на об'єктах культурної спадщини за декларативним принципом;

- Міністерству культури та стратегічних комунікацій України, Міністерству освіти та науки України забезпечити здійснення заходів з визначення державного замовлення на підготовку фахівців із реставрації пам'яток культурної спадщини;

12) Кабінету Міністрів України, Міністерству культури та стратегічних комунікацій України, Міністерству внутрішніх справ України, Державній

службі України з надзвичайних ситуацій розробити механізм, який забезпечить якісний захист та евакуацію державної частини Музейного фонду України шляхом:

затвердження на загальнодержавному рівні Порядку евакуації та Інструкцій про захист та евакуацію державної частини Музейного фонду України, формування переліку сховищ для переміщення та збереження музейного фонду, визначення, хто має прописувати маршрут евакуації, організувати транспорт, укладати договори, забезпечувати охорону під час транспортування предметів тощо;

визначення резервних фондосховищ для тимчасово переміщеного Музейного фонду України й облікової документації з територій, які окуповані або на яких ведуться бойові дії, та безпосередньо на території області для музейних закладів, які будуть повертатись в деокуповані громади; а також місць для збереження музейних предметів, якими поповнюються музейні фонди під час роботи закладів, які тимчасово перемістилися і відновили свою роботу в більш безпечних регіонах країни;

13) Міністерству культури та стратегічних комунікацій України:

– розробити відповідні методики для створення переліку об'єктів міжнародного гуманітарного права, які потребують маркування в особливий період;

– створити та впровадити загальний реєстр викрадених з України культурних цінностей під час збройних конфліктів;

– внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови щодо порядку визначення меж і режимів використання історичного ареалу населеного місця, порядку розроблення, затвердження та оприлюднення науково-проєктної (науково-дослідної) документації;

– розробити науково-проєктну документацію з визначення меж і режимів використання буферних зон об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

14) Кабінету Міністрів України, Міністерству культури та стратегічних комунікацій, Київській міській, обласним державним адміністраціям поінформувати Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики про стан виконання цих рекомендацій до 1 жовтня 2025 року.

